

MAXSUS TA'LIM JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR SAMARASI

G'ulomjonova Azizaxon Shuxratjon qizi

QDPI Surdopedagogika ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

azizaxongulomjonova239@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogik texnologiyalarning kelib chiqish tarixi, maxsus ta'lim jarayonlarida pedagogik texnologiyalar qo'llashning foydali usullari haqida ma'lumotlar berilgan.

RU. В данной статье история возникновения педагогических технологий дает информацию о полезных методах использования педагогических технологий в специальном образовательном процессе.

EN. In this article, the history of the origin of pedagogical technologies provides information about the useful methods of using pedagogical technologies in special education processes.

Kalit so'zlar: Pedagogik texnologiyalar, ta'lim texnologiyasi, korreksiya, alohida yordamha extiyoji bor insonlar,

Hozirgi kunda zamonaviy pedagogikada shunday ta'lim modellari yaratildiki, ular ta'limga texnologik jarayon sifatida yondashilib, ma'lum sharoitlarda va belgilangan vaqt ichida ko'zlangan ta'lim maqsadlariga erishishni kafolatlaydi va keng imkoniyatlar yaratadi. Pedagogik texnologiyalar naqat sog'lom insonlar balki alohida extiyohlari bo'lgan insonlarga ham o'z samarasini ko'rsatib kelmoqda.

V.P.Bespalko pedagogik texnologiyaning quyidagi ta'rifi keltiradi: "Pedagogik texnologiya bu o'qituvchi mahoratiga bog'liq bo'lmagan holda pedagogik muvaffaqiyatni kafolatlaydigan o'quvchi shaxsini shakllantirish jarayoni

loyihasidir”. Rossiya olimlaridan B.L.Farberman: “Pedagogik texnologiya - avvaldan rejalashtirilgan natijalarga olib boruvchi va bajarilishi shart bo‘lgan tartibli amallar tizimidir” deya ta’rif beradi. M.V.Klarin fikricha: “Pedagogik texnologiya - o‘quv jarayoniga texnologik yondashgan xolda oldindan belgilab olingan maqsad ko‘rsatkichlaridan kelib chiqib, o‘quv jarayonini loyihalashdir”. N.Saydaxmedov va A.Ochilovlarning ta’kidlashlaricha pedagogik texnologiya bu o‘qituvchining o‘qitish vositalari yordamida o‘quvchilarga muayyan sharoitda ta’sir ko‘rsatishi va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilangan shaxs sifatlarini intensiv shakllantirish jarayonidir. YUNESKO quyidagicha ta’rif beradi: “Pedagogik texnologiya - bu butun o‘qitish va bilimlarni samaradorlashtirish vazifasini qo‘yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning o‘zaro aloqasini hisobga olib yaratish, qo‘llash va belgilashning tizimli metodidir”. Shu jihatdan olganda, barcha ta’riflarda keltirilgan pedagogik texnologiyaning uch jihatini asoslash mumkin:

1. Tizimli yondashuv.

2. Natijalarning kafolatlanishi.

3. Usullar majmuasi yoki usullar va vositalarning maqsadli tanlanishi va qo‘llanilishi.

Inson va vaqt resurslarining pedagogik jarayonga maqsadli va tizimli safarbar etilishi. Pedagogik texnologiya tushunchasi 20-asrda paydo bo‘ldi va turli rivojlanish bosqichlaridan o‘tib kelmoqda. Dastlab bu tushuncha 1940-yillardan 1950-yillar o‘rtasigacha «Ta’lim texnologiyasi» deb qo‘lanilib, o‘quv jarayonida audiovizual texnika vositalaridan foydalanishni ifoda qilgan. Pedagogik texnologiya tushunchasi 20-asming o‘rtalarida AQShda qo‘llanila boshlagan. Bunda «Pedagogik texnologiya» va «Ta’lim texnologiyasi» atamaları faqat texnika vositalari yordamida o‘qitishga nisbatan qo‘llanilgan edi. Vaqt o‘tishi bilan ularni qo‘llash darajasi kengayib borishi natijasida mazmuni ham tegishlicha o‘zgarib bordi. Hozirga kelib esa, pedagogik texnologiya tushunchasini zamonaviy, ilmiy asoslangan, yagona ta’rifini belgilash maqsadida bir qancha yirik olimlar tomonidan fikr va mulohazalar asoslab berildi. O‘tgan asming 50-yillari o‘rtasidan 60-yillarigacha «Ta’lim texnologiyasi» atamasi

qo'llanilib, bunda dasturlashtirilgan ta'lim nazarda tutilgan. 70-yillarda «Pedagogik texnologiya» atamasi qo'llanilib, avvaldan loyihalashtirilgan va aniq belgilangan maqsadlarga erishishni kafolatlovchi o'quv jarayonini ifodalagan. 1979-yil AQShning pedagogik kommunikatsiyalar va texnologiyalar Assotsiatsiyasi tomonidan «Pedagogik texnologiya bilimlami o'zlashtirishning hamma jihatlarini qamrab oluvchi muammoni tahlil qilish va rejalashtirish, muammoning yechimini baholash va uni boshqamvchilar, g'oyalar, vositalar va faoliyatni tashkil qilish usullarini o'z tarkibiga oladigan kompleks integrativ jarayondan iborat...» deb ta'rif berilgan edi. B.Blum, D.Kratvoli, N.Gronlund, J.Kerrol, J.Blok, L.Anderson va boshqalarning tadqiqotlari orqali rejalashtirilgan natijalarga erishishni kafolatlovchi qayta takrorlanadigan pedagog siklli pedagogik texnologiya ishlab chiqdilar. XX asming ikkinchi yarmida, ilmiy texnik taraqqiyotning talablari asosida paydo bo'lgan pedagogik texnologiya, uning jadallashuvi uchun xizmat qilmoqda. 80-yillaming boshidan pedagogik texnologiya deb ta'limning kompyuterli va axborot texnologiyalarini yaratishga aytilgan. Ta'lim texnologiyalari muammolari, pedagogik innovatsiyalaming ulkan tajribasi mualliflik maktablari, ilg'or o'qituvchilar faoliyati doimo umumlashtirish va tizimlashni talab etadi. Asos tizim hosil qiluvchi markaz sifatida pedagogika uchun yangi tushuncha «texnologiya» va pedagogik jarayonlar tahlili va loyihalashga yangi «texnologik yondashuv»ni qo'llash maqsadga muvofiq.

Maxsus ta'lim jarayonida ta'lim metodlarini tanlashda quyidagi umumiy shartlarga amal qilish maqsadga muvofiqdir:

1. Ta'lim metodlarining yetakchi va umumiy ta'lim tamoyillariga muvofiq kelishiga erishish;
2. O'zlashtirilayotgan mavzu xususiyatini inobatga olish;
3. Ta'lim maqsadiga erishish va pedagogik vazifalaming ijobiy yechimini ta'minlashga xizmat qilaolishiga ishonch hosil qilish;
4. O'quvchilarning o'quv imkoniyatlarini e'tiborda tutish;
5. Pedagogik jarayon davomida turli xil tashqi omillaming ta'siri va kutilmagan holatlar, vaziyatlardan chiqib keta olishga tayyor bo'lish.

Rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalarni o'qitish jarayonida korreksion-tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishga oid bilimlarni egallashga, maxsus ta'lim jarayonida ijodiy izlanuvchanlik bilan yondoshish, mulohazalar zanjirini mantiqiy qurish, qiziqarli materialni tanlash, o'rganilayotgan obyektlarning xossalarni isbotlash bo'yicha malakalar va ko'nikmalarni shakllantirishga, o'z bilim va malakalarini mustaqil to'ldirib borish ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni qo'llash ijobiy samara beradi. Maxsus ta'limda pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha ilg'or tajribalar tahlili pedagogik texnologiya funksiyasiga aniqlik kiritish va uning konseptual modelini qurishga oid yondashuv variantini asoslash imkonini berdi. Maxsus ta'limda ta'lim maqsadini amalga oshirishda turli ta'lim metodlarini tanlashda eng asosiy omil sifatida o'quv mashg'ulotlarining didaktik vazifasi inobatga olinadi. Misol uchun:

Rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini rivojlantirishi jarayonida quyidagi usul ijobiy natija beradi: «1» dan «10» gacha raqam yozilgan qog'oz bo'laklari o'qituvchi stoliga qo'yiladi yoki qo'lida bo'ladi. O'qituvchi o'quvchilariga «omadini sinab ko'rishini taklif etadi. Qaysi o'quvchiga necha raqami chiqsa, shunga sodda gap tuzish kerak. Muhimi, ikki va undan katta raqam chiqqan bo'lsa, mazmunan o'zaro bog'liq matn tuzish kerak. Mavzu erkin. O'quvchilar tomonidan tuzilgan gaplar ko'chirgan ma'no xususiyatlari ham aniqlanishi zarur.

Rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar yozma bog'langan nutqini rivojlantirish, o'quvchilarni qiziqtirish va e'tiborini bir nuqtaga jalb etish uchun quyidagi topshiriq beriladi. O'quvchi yonida o'tirgan sherigiga o'z tilaklarini bildirishi kerak. Bu topshiriq shaklini biroz o'zgartirish mumkin. Ota-onasiga, boshqa mamlakatda yashovchi do'stiga maktub yozish topshiriladi. Bunda, albatta xat matnida qo'llangan gaplarning mazmuniy xususiyatlari aniqlanishi lozim bo'ladi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joyizga pedagogik texnologiyalarning o'z o'rnida qo'llanilishi sog'lom bolalar hamda alohida yordamga ehtiyoj bo'lgan bolalar ta'lim sifatini oshirish uchun ham o'z samarasini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sodikovna, Rakhimova Khurshidahon. "Use Of Innovative Technologies In The Formation Of Speech Skills In Children With Hearing Disabilities." *Euro-Asia Conferences*. Vol. 1. No. 1. 2021.
2. Sadikovna, Rakhimova Khurshidahon. "Objectives and tasks of cochlear implantation." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 12.4 (2022): 671-675.
3. Sodikovna, Rakhimova Khurshidahon. "Preparation of preschool children with cochlear implants for independent learning." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* 8.8 (2020): 159-161.
4. Maxsus pedagogika surdopedagogika Nazarova.D.A Mamarajabova.Z.N Toshkent-"INNOVATSIYA-ZIYO"-2019:188-200